

Р. С. Трускавецький

Окультурення ґрунту

ОКУЛЬТУРЕННЯ ҐРУНТУ – комплекс агротехнологічних і меліоративних заходів, спрямованих на покращення морфології, складу та властивостей ґрунтової системи. На окультур. ґрунтах, порівняно з їхніми розорюваними природ. аналогами, суттєво підвищується екон. і екол. ефективність технологій вирощування с.-г. культур. О. ґ. проводять прискор. та поступ. (тривалими в часі) прийомами. Прискор. О. ґ. здійснюють за допомогою структур., хім., агротех., культуртех. та ін. меліорацій, що дають швидкий та тривалої післядії ефект. Поступ. О. ґ. відбувається за умов його рац. обробітку, орган. і органо-мінерал. систем удобрення (див. Органічні добрива), дотримання ґрунтовідновлювал. структури сівозмін та меліорацій біологічних, тобто за умов застосування систем. агротехнол. прийомів, що створюють градац. напрям у розвитку ґрунотвор. процесів. О. ґ. спрямоване на формування високоєм. біо-органомінерал. комплексу в кореневміс. ґрунт. середовищі, очищення його від токсич. речових і різноманіт. включень. Окультур. ґрунт – це внутрішньо доцільно сконструйов. відкрита система з високими параметрами сталої родючості та протидії несприятливим клімат. змінам. Саме рівень окультуреності ґрунту лежить в основі його якіс. та грош. оцінки, критерії якої донині залишаються дискусійними. Ефективність використання рослинами занурених в окультур. ґрунт мінеральних добрив більш висока, порівняно з неокультур. аналогом. Окультур. ґрунт здатний більше запасати й економно витратити продукт. вологу. Вибір різноманіт. способів О. ґ. здійснюють залежно від його профіл. будови, наявності включень, фіз., фіз.-хім. і біол. характеристик, а також від напряму його використання. Чорноземні ґрунти суглинк. гранулометр. складу з повнопрофіл. будовою доцільно сконструйовані самою природою – вони можуть слугувати еталоном, до якого потрібно намагатися трансформувати малопродукт. ґрунти. Напр., у зоні Полісся дерново-підзолисті супіщані ґрунти окультурюють шляхом поступ. залучення підзолист. горизонту в орний гумус. шар та інтенсив. заорюванням орган. добрив, вапнуванням, сидерацією. На ґрунтах піщаного гранулометр. складу проводять глинування, а на глинистих – піскування; в обох випадках добре заправляють орган. добривами. На піщаних ґрунтах органо-глинні компости показують високу ефективність. Кислі й солонц. ґрунти збагачують кальцієм (замість водню і натрію) шляхом вапнування та гіпсування. Окультурюють солонц. та

поверхнево оглеєні ґрунти зі щільними ілювіал. горизонтами відповідно плантаж. оранкою та глибоким меліорат. розпушенням. За наявності різноманіт. включень (зокрема пеньків, каміння), що заважають оранці та обробітку, проводять тех. роботи з видалення їх із ґрунт. середовища спец. технікою. Для мобіл. упр. водно-повітр. режимом будують зрошувал. (у регіонах поширення гідродифіцит. ґрунтів; див. Зрошення, Зрошувальна система) і осушувально-зволожувал. (водорегулювальні; див. Осушувальна система) системи (в регіонах поширення гідроморф. ґрунтів). Однак гідротех. меліорації (іригація і дренаж) не варто вважати прийомами О. ґ., оскільки вони не спрямовані на удосконалення внутрішньо ґрунт. доцільно-систем. організації, а навпаки, створюють ризики деградації ґрунту за умов порушення вимог та алгоритму відповід. технол. регламентів із водорегулювання та культури землеробства. Прийоми О. ґ. можуть охоплювати весь гумус. профіль, орний шар або тільки локал. осередки, що системно розміщені в ґрунт. середовищі. Окультурювати весь гумус. профіль ґрунту й орний шар вимагає великих витрат орган. добрив і меліорантів. Сутність локал. окультурення (локал. меліорації) полягає у створенні комфорт. для розвитку корен. систем стрічок, гнізд, кротовин із високим насиченням перегноєм, пожив. речовинами, корис. мікрофлорою, оптимальн. кислотн.-лужним середовищем та з високою водовбирною здатністю. Такі локал. комфортні для зростання рослин осередки, що системно розміщені в ґрунт. середовищі залежно від вирощуваних культур, найдоцільніше створювати на межі орного й підорного шарів ґрунту на глибині 25–35 см. У цих локально окультур. осередках відбувається інтенсивне гумусоутворення завдяки високій концентрації корен. решток, формується актив. біо-органомінерал. комплекс із високими буфер. властивостями та потенціалом сталої родючості. Ефективність використання добрив і меліорантів за умов їх локалізації істотно підвищується. Водночас сповільнюється емісія вуглекислого газу в атмосферу та вимивання пожив. речовин за межі кореневміс. шару ґрунту. Аналог. рівня окультуреності ґрунт. маси для усього орного шару досягти майже неможливо через наявний дефіцит орган. добрив та окремих меліорантів. Торфові (органогенні) ґрунти окультурюють використанням лесовид. суглинків. Останні, з достатньо високим умістом багатих на калій слюдистих мінералів, зернинок апатитів та цілої низки мікроелементів, проявляють також високу й тривалу меліорат. дію на супіщаних і піщаних ґрунтах. Перегнійно-лесові компости – окультурювач для усіх малопродуктив. (т. зв. маргінал.) ґрунтів.

Рекомендована література

1. Трускавецький Р. С. Торфові ґрунти і торфовища України. Х., 2010;
2. Балюк С. А., Ромащенко М. І., Трускавецький Р. С. Меліорація ґрунтів (систематика, перспективи, інновації). Хн., 2015;
3. Трускавецький Р. С., Цапко Ю. Л. Основи управління родючістю ґрунтів. Х., 2016.

Бібліографічний опис:

Окультурення ґрунту / Р. С. Трускавецький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76221>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).